

Wstęp

W historii kultury europejskiej utwory sakralne związane z religią chrześcijańską stanowią okazały materiał muzyczny. W każdej epoce stylistycznej istniało ogromne zapotrzebowanie na dzieła tego rodzaju. Wykonywane one były podczas nabożeństw i liturgii mszy świętej jako element ubogacający modlitwę. Tak opracowane uroczystości stawały się bardziej zrozumiałe dla wiernych i pogłębiały ich emocjonalny związek z treściami religijnymi.

Pierwsze utwory sakralne pełniły wyłącznie funkcję użytkową. Pisane były do tekstów modlitw, fragmentów biblijnych, będąc wdzięcznym materiałem literackim dla kompozytorów różnych epok.

Zainteresowanie tematyką religijną wynikało nie tylko z faktu dominacji chrześcijaństwa w naszej kulturze. Teksty sakralne zachwycaly, jak też inspirowały twórców poprzez treści zawarte w Biblii, oparte na wielkim dramacie, wyrażające: żal, ból, tęsknotę, przebaczenie, miłość, radość, stanowiąc doskonały, różnorodny materiał zabarwiony emocjonalnie. Tak bogate wyrazowo, w połączeniu z odpowiednim opracowaniem muzycznym, nabierały niebywalej siły przekazu, wobec którego nikt nie potrafił być obojętny.

Często wykorzystywanym materiałem literackim, wywodzącym się z kręgu kultury chrześcijańskiej, są psalmy. Modlitwy te, ujęte w przepięknej, poetyckiej formie, w swoisty sposób przedstawiają historię narodu żydowskiego i jego relacje z Bogiem. Mimo iż omawiają stare dzieje obcego narodu, są wiecznie żywe, aktualne i tak samo przemawiają do współczesnych ludzi innych narodowości. Ich uniwersalizm wynika z zawartych w nich treści, sposobu ich ujęcia, różnorodnych, skrajnych emocji, które silnie oddziałują na odbiorcę. Wśród nich można odnaleźć modlitwy o różnym charakterze: hymny, lamentacje, pieśni dziękczynienia, dydaktyczne, królewskie, które wyrażają radość, prośbę, błaganie, pochwałę i uwielbienie.

W literaturze chóralnej istnieją niezliczone dzieła oparte na tekstach psalmowych. Świadczy to o ich dużej popularności, a także o różnorodnych wartościach artystycznych, pod wpływem których kompozytorzy tworzyli na podstawie tych tekstów utwory chóralne.

W celu opisania procesu inspiracji w tworzeniu dzieł muzycznych opartych na tekstach Psalterza wybrałam kilkanaście utworów z różnych epok literackich. Nie wyczerpują one poruszanego tematu, ale w pewnym stopniu naświetlają omawiany problem. W doborze utworów kierowałam się estetyką dzieł, różnorodnością tematyczną i emocjonalną, szukałam reprezentatywnych dzieł dla danego okresu stylistycznego, szkoły kompozytorów oraz nurtu muzycznego na przestrzeni epok od renesansu do współczesności.

Konstrukcja pracy oparta jest na szczegółowej analizie wybranych utworów, przedstawionych na tle epok, w których powstały. Główna część pracy poprzedzona jest rozdziałem mówiącym o istocie psalmów, ich powstaniu, formowaniu w Księgę Psalmów, omówieniu ich różnorodnego charakteru w kontekście historycznym. Osobna część pracy poświęcona jest pojęciu inspiracji jako przyczyny i pośrednika w tworzeniu opracowań muzycznych psalmów. Aby dokładniej przyjrzeć się temu, konieczne stało się omówienie procesu przekształcania tekstu psalmowego na potrzeby opracowań w różnych formach muzycznych.

Szerokie wyjaśnienie podstawowych pojęć i głęboka analiza utworów muzycznych pozwalają na:

- obserwację procesu inspiracji w tworzeniu dzieł chóralnych opartych na psalmach;
- opis sposobu prezentacji i wyrażania treści psalmów w utworach muzycznych w różnych epokach stylistycznych;
- ukazanie wpływu uwarunkowań społeczno-historycznych poszczególnych epok na kształt utworów;
- przedstawienie tendencji i sposobów komponowania utworów w różnych okresach historii muzyki;
- omówienie, w jaki sposób charakter emocjonalny psalmu wpływa na rodzaj muzycznego opracowania, z uwzględnieniem stylu epoki, w której powstał;
- przedstawienie procesu tworzenia form muzycznych i ich ewolucję na przestrzeni epok;
- porównanie psalmów o tym samym charakterze, opracowanych w różnych okresach stylistycznych;
- zastanowienie się, czy styl epoki zniekształcił pierwotny charakter psalmów czy go dookreślił i pogłębił jego treści lub emocje.